

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Milldor*
Cím: *Regi budai polgárok*

Forrás: *Népszava*

Bn.
(Hely)

1943. 28.
(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy *383.16*

Hely

Idő

1943

Személy

Helyszám

SÉTA AZ ISMERETLEN BUDAPESTEN

16 RÉGI BUDAI POLGÁROK

Sokat olvastunk, sokat hallottunk a régi budai polgárok életéről, erkölcséről, szokásairól. Most azonban a levéltári kutatással megtalálva úkapámát, különösen érdekelt az ő és kortársai élete. Eddig sem volt semmi kétségem, hogy nekem is, meg a többi szegény embernek is volt úkapja. Csak nem tudjuk őket okmánnyal igazolni. Sajnos, a legtöbb családban már három generáció iratai sinésenek rendben. Különösen áll ez a városok lakóira, akiknek nagyrésze egy generációval előbb került abba a városba, amelyben élnek.

Budapest példája világítja ezt meg a legjobban. Nemrégiben halottuk például, hogy Budapesten az iskolásgyermek szüleinek 72%-a „bevándorló”. Ezeknek az unokája már nemigen tudja majd okmánnyal igazolni, hogy volt és ki volt és miféle ember volt az öregapja, nem is beszélve a dédapáról, szépapáról, úkapáról. „Családi levéltára” nemcsak a munkásnak, kispolgárnak nincs, hanem a nagy cégek, gyárak, üzemek is csak bizonyos ideig tartoznak megőrizni okmányait. Ebből elég sok baj is származik és éppen ezért már régebben foglalkozik az Országos Levéltár azzal, hogy ilyen levéltárakat is létesítenek. Hogy a kivitelezésig még nem ju-

tottak el, azon múltott, hogy nem tudtak megállapodni: ki viselje a költségeket.

A „családi levéltárak”, azaz az okmányok hiánya azonban csak az egyik nehézsége az „öskutatásnak”. A másik az élet folytonos bonyolultabbá válása. 1873-ig minden irat, amivel a városi hatóság foglalkozott, a főváros levéltárában van. Ekkor azonban felállították az előjáróságokat és azóta az ügyek egyre sze az elsőfokú hatóságnál van. Rendes békeidőben a munkás-ember kerületből kerületbe vándorolt, Munkahelye szerint változtatta lakását. Így azután elképzelhető, hogy ha iratok kellene, amelyek az apa, nagyapa adózását, vagy akárcsak létezését is igazolják, talpal, fárads, verejtékezik az unoka, amíg azokat összeszedi, ha egyáltalában össze tudja szedni.

Bevándoroltak ingatlanszerzése

Amint már írtam róla, az „öskutatás”-nál az egyszerűbb, közvetlenebb példát, a magam esetét választottam, anélkül, hogy különösebb előml lett volna velem. Csak tudni akartam, vajjon rájuk talállok-e?... Számomra az egyszerű nyilvántartás tette lehetővé, hogy

megtaláljam úkapám apját, aki Bécsből jött és 1755-ben lett budai polgár. Ez a szlávos nevű férfi, vagy talán már a szülei, valahonnan a Balkánról kerülhettek Bécsbe. Onnan azonban, valószínűleg azért, mert földi javakkal nem volt megáldva, többedmagával eljött Magyarországra fővárosába, Budára. Hallották, hogy itt ingyen, vagy legalább is könnyen lehet földhöz jutni. Amikor útnak indultak, nemigen lehetett egyebük, mint a két dolgos kezük, bátorságuk és fantáziájuk, hogy szívóságukkal itt, a háború következtében elnéptelenedett földön, boldogulni fognak.

Mint a legtöbb bevándorló, bizony ők is csalódtak. Ingyen földet reméltek, de, miként a történelemírő mondja, ebben már csalódtak azok is, akiket közvetlenül a Budavára visszafoglalása utáni időkben az adómentesség és az ingyen földosztás reménye csábított ide. A telekkiosztások ügyeit ugyanis 1686-tól kezdve a kamarai kormányzóság intézte. A város határát ugyan a Kamara 1688 június 20-i rendelete szorint fel kellett volna osztani, de az

új telepeseknek nem adtak földet — legalább ingyen nem. Egyeseknek adtak ugyan, de ez vagy a kormányzóság kívánságára, vagy tetemes anyagi ellenszolgáltatás fejében történt. A kormányzóság, amelynek vezetője Werlein János volt, csupán tekintélyes embereknek, magasrangú hivatalnokoknak és katonatiszteknek adott földet, de az általános földosztást folyton halogatta. Ez a gazdasági politika nem vált

a szőlőművelés előnyére, ami pedig akkor egyik fő foglalkozási ág volt Budán. Azok az emberek, akik a kormányzat jóvoltából szőlőhöz jutottak, legtöbbször nem gondoskodtak a megműveltetéséről. Vagy paragon hevertették, vagy poton áron eladták. A polgárság azonban nem várt a földosztásra, hanem önkényesen művelés alá fogta a gazdátlan szőlőket. Ez az önkényes foglalás azután bevett szokássá vált. Hiába akarta a kormányzóság ezt az eljárást erőlyes intézkedésekkel akadályozni, mindaddig, amíg a határ ismételen elrendelt felosztását halogatták, a polgárság iparkodott kerülő úton megszerezni, azt, ami jogszerint amúgy is megillette. Egyszerűen munkába vettek valamilyen pusztá vagy elhagyott területet és csak akkor jelentkeztek a telekkönyvezésnél, amikor már szüreteltek. Még 50–60 év után is megvolt ez a szokás. Természetesen ilyen módon nagy, vagy sok földet szerezni nem lehetett. Ezeknek az önkényes földfoglalásoknak és az új polgárok szorgalmának köszönhető azonban, hogy a 18. század első évtizedében már tekintélyesnek mondható a kultúra. Az első évtizedekben az egyik, a biztosabb

birtokszerzési mód

telhát az volt, hogy a polgár művelés alá vett egy darab földet, természetesen olyant, amely még nem volt telekkönyvezve, sem más célra kijelölve. Miután az ilyen földön néhány évig dolgozott és tőkéi már

termést hoztak, ezt a tanácsnak bejelentette és a telket a maga számára igényelte. A telek „felvallásokban” gyakran találhatunk olyan eseteket, amikor 5–6 éves ültetvényt telekkönyveztek valamelyik polgár javára, vagy éppen csak új települőnek, aki ezt eddig „ohne gewöhr” művelte. Ez a jelenség nemcsak külső, elhanyagolt területeken mutatkozott, hanem a Gellérthegy, Sashegy és majdnem minden szőlőművelő hely kertjei körül előfordult. Magyarázatát abban leljük, hogy az előkelő emberek számára egykor kiosztott nagykiterjedésű szőlőskertek bizonyos részei paragon maradt. A szőlőbirtokosok kapásai és vincellerjei azután ezeket az üresen hagyott területeket is megmunkálták és amikor már eredményt értek el, jelentkeztek a telekkönyvezésnél s a maguk számára kérték az addig gazdátlan szőlőket.

Jogilag megengedhető követelés volt ez, mert az olyan szőlő, amelyet bejegyzett tulajdonosa nem ültetett be, vagy elhagyta és nem művelte tovább, szabad terület volt. Bárki elfoglalhatta s a tanács bárkinek kioszthatta. Fel kell tennünk, hogy a polgárok azért folyamodtak ehhez a módhoz, mert attól tartottak, hogy a jöfökvésű telkeket esetleg meg se kapnák, ha a kormányzósághoz vagy a tanácshoz földért folyamodnak.

A másik, a nehezebb és bizonytalanabb birtokszerzési mód az ingyenes telekért való folyamodás volt. A városi tanács meglehetősen fukarul bánt a folyamodókkal. Ha azután mégis kapott valaki telket, csak az azal a feltétellel ment át a tulajdonába, ha azt három év alatt megművelte. A városi tanács ellenőrizte

hogy melyik valamennyirett föld mi-
lyen állapotban van és a meg nem
munkáltak felett három év múlva
ismét a tanács rendelkezett.

Igy valahogy juthattak a be-
vándorlók, köztük úkapám is, egy
kisdarab földhöz. (A történelmi le-
írást nagyrészt *Dvihally Anna
Mária* „A budai szőlőművelés tör-
ténete” című könyvéből vettem.)
Kemény munkával jutottak hozzá,
némi erőszakkal, nem kis ravasz-
sággal. De megérte. Ők is, az or-
szág is jóljártak. Hiszen már az
1700-as években a Sashegyen ne-
gyedholdanként 150, a Gellért-
hegyen pedig 300 forintos árat is
elértek. Aminek a magyarázata az,
hogy a budai bortermelés mennyi-
ségben és minőségben a 18. század
második felében a leghíresebb ma-
gyar vörös borok között foglalt
helyet.

Milidor